

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 29 december 2008

Mål nr

T 399-07

KLAGANDE

NFC Siljanhus AB:s konkursbo, 556446-2298

Adress hos konkursförvaltaren

Konkursförvaltare: Advokat G.B.

MOTPART

GAR-BO Försäkring AB, 516401-6668

Box 45053

104 30 Stockholm

Ombud: Advokat J.H. och advokat R.L.

SAKEN

Återvinning i konkurs

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Svea hovrätts dom den 21 december 2006 i mål T 3697-06

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

NFC Siljanhus AB:s konkursbo skall ersätta GAR-BO Försäkring AB för rättegångskostnader i Högsta domstolen med sextusen (6 000) kr, avseende ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för Högsta domstolens dom tills betalning sker.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

NFC Siljanhus AB:s konkursbo har yrkat att Högsta domstolen fastställer tingsrättens domslut i huvudsaken, befriar konkursboet från skyldigheten att utge ersättning för motpartens rättegångskostnader i tingsrätten och hovrätten samt tillerkänner konkursboet ersättning för dess kostnader i tingsrätten och hovrätten med där angivna belopp. GAR-BO Försäkring AB har bestritt ändring.

Parterna har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i Högsta domstolen.

DOMSKÄL

Enligt 4 kap. 10 § första stycket konkurslagen (1987:672) går betalning av en skuld som har skett senare än tre månader före fristdagen åter bl.a. om den skett med belopp som avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning.

NFC Siljanhus AB betalade 60 939 kr till GAR-BO Försäkring AB den 27 augusti 2004. Bolaget försattes efter egen ansökan i konkurs den 10 september 2004, alltså inom tre månader från betalningen. Konkursboet har begärt återvinning av denna under påståendet att en sådan försämring av gäldenärens ekonomiska ställning som avses med den nämnda bestämmelsen har skett.

Huruvida en betalning har skett med belopp som avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning avgörs med utgångspunkt i förhållandena vid betalningstillfället (se bl.a. NJA 1989 s. 3).

Bedömningen skall i princip göras relativt på det sättet, att betalningsbeloppet jämförs med värdet på gäldenärens tillgångar. Med ledning av tidigare rättspraxis och i syfte att underlätta den praktiska tillämpningen av bestämmelsen bör det som ett riktmärke kunna anges att betalning med ett belopp som överstiger tio procent av tillgångarna träffas av den aktuella återvinningsbestämmelsen (jfr främst NJA 1982 s. 135 och 1996 s. 282). Ett visst utrymme för att väga in också förhållandena i det enskilda fallet bör dock finnas. Om betalningsbeloppet ligger mycket nära tioprocentgränsen kan således viss hänsyn tas till även andra omständigheter, såsom rörelseomsättning (jfr NJA 1996 s. 282). Det kan också finnas skäl att beakta exempelvis att det betalade beloppet i absoluta tal är mycket stort och avser tiotals miljoner kr (jfr NJA 1997 s. 115).

Tillgångsvärderingen skall i regel ske brutto på samma sätt som tillgångarna normalt värderas i konkursbouppteckningen. Det innebär att från en tillgångs värde skall normalt inte dras av en skuld som belastar denna (t.ex. skall från

en fastighets värde inte dras av en skuld som fastigheten genom ett i denna uttaget pantbrev häftar för). Om en viss tillgång är direkt kopplad till en specifik skuld kan det dock under mer speciella förhållanden vara ett skäl för att beakta endast tillgångens nettovärde. En sådan situation var före i rättsfallet NJA 1997 s. 115. Andra tänkbara undantagsfall är att fordringar och skulder står mot varandra inom ramen för ett kontokurantförhållande och det närbesläktade fallet att mot en gäldenärens fordring står en konnex motfordring (ett exempel är att mot en säljares köpeskillingsfordring står en köparens motfordring avseende prisavdrag).

Konkursbouppteckningen är vägledande för beräkningen av värdet på gäldenärens tillgångar vid betalningstillfället (NJA 1989 s. 3, jfr NJA 1999 s. 812). Den part som påstår att gäldenärens tillgångssituation var en annan vid betalningstillfället eller att den värdering som gjorts i konkursbouppteckningen inte är rättvisande för läget vid den tidpunkten bör således i princip ha att visa det. Vilken bevisbetydelse en bouppteckning skall ges beror dock på omständigheterna i det enskilda fallet, bl.a. hur lång tid som förflutit mellan betalningen och konkursbeslutet.

Tillgångarna i förevarande konkurs uppgick enligt konkursbouppteckningen till brutto 855 237 kr. Det saknas anledning att utgå från ett lägre värde på tillgångarna än det som har tagits upp i bouppteckningen. Betalningen till GAR-BO på 60 939 kr understiger därmed tio procent av tillgångarna, och det har inte kommit fram något skäl att trots detta anse att Siljanhus ekonomiska ställning blivit avsevärt försämrade genom denna betalning i och för sig.

Konkursboet har emellertid gjort gällande att vid bedömningen av om en sådan försämring av gäldenärens ekonomiska ställning som avses i 4 kap. 10 § första stycket konkurslagen har skett måste även de betalningar som skett till andra borgenärer den 27 augusti (ca 225 000 kr) och den 10 september 2004 (ca 750 000 kr) vägas in. GAR-BO har på sin sida hävdade att varje betalning skall bedömas för sig.

Om en och samma borgenär från gäldenären erhållit flera betalningar senare än tre månader före fristdagen, skall dessa normalt läggas samman vid prövningen av om fråga kan anses vara om en sådan försämring av gäldenärens ekonomiska ställning som avses med den aktuella bestämmelsen (NJA 1996 s. 282). Frågan nu är om en sådan sammanläggning skall ske också vid betalning till flera borgenärer, t.ex. om betalningarna skett i ett och samma sammanhang.

Konkursboet har till stöd för sitt synsätt framhållit att ett hänsynstagande till också betalningar som gjorts till andra borgenärer under återvinningsfristen skulle gynna borgenärsintresset. Även om det i och för sig är riktigt är det inte något bärande argument i alla situationer. Borgenärernas kollektiva intressen ligger visserligen ytterst till grund för återvinningsbestämmelserna, men vid bestämmandet av hur långt varje sådan bestämmelse sträcker sig bör – för att också motstående intressen skall bli erforderligt beaktade – det avgörande vara vad som mer konkret har avsetts bli uppnått med den bestämmelse vars tillämpning är i fråga.

Syftet med bestämmelsen i 4 kap. 10 § första stycket konkurslagen – beträffande det moment av denna som är aktuellt i målet – är enligt vad som

uttalas i förarbetena att möjliggöra för konkursboet att återvinna betalningar som avser belopp av verklig betydelse för borgenärerna (SOU 1970:75 s. 149 f.). Det måste antas att med detta avsetts endast enskilda, relativt sett större betalningstransaktioner. En tillämpning av bestämmelsen som innebär att betalningar till flera olika borgenärer beaktas för att återvinna en betalning, som sedd för sig inte kan anses avsevärt ha försämrat gäldenärens ekonomiska ställning, framstår som betydligt mer långtgående än vad som följer av det angivna syftet.

Den av konkursboet förordade tillämpningen kan vidare få följder som är både långtgående och svåröverblickbara. Den kommer nämligen att leda till en återvinningsmöjlighet mot en viss kategori borgenärer som grupp. Om konkursboets synsätt drivs till sin spets kommer antingen ingen eller alla icke-ordinära betalningar (sammanläggning med ordinära betalningar kan rimligen inte komma i fråga) som skett inom återvinningsfristen att kunna omfattas av en framgångsrik återvinningstalan på aktuell grund. Men även ett snävare beaktande av betalningar till andra borgenärer – t.ex. på det sättet att endast sådana icke-ordinära betalningar som har ett visst inbördes samband eller har skett samma dag skall läggas samman – skulle leda till en sådan gruppåtervinningsmöjlighet. En så beskaffad ordning är inte bara mindre förenlig med syftet med den aktuella bestämmelsen; den synes också kunna leda till besvärligheter rent handläggningsmässigt. Här skall endast nämnas den utredning som kan erfordras för att bedöma i vad mån de enskilda betalningarna är att anse som ordinära eller inte.

Till det sagda kommer den förutsebarhetsaspekten att en borgenär, som riskerar att drabbas av återvinningskrav, har möjlighet att påverka och bedöma betalningar från gäldenären till sig själv men inte betalningar som gäldenären gör till andra borgenärer. Mot den bakgrunden framstår det som följdriktigt att flera betalningar till en och samma borgenär läggs ihop, medan så inte skall ske med betalningarna till olika borgenärer.

Slutsatsen blir att vid prövningen mot rekvisitet ”avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning” bör varje borgenär bedömas för sig. Bestämmelsens ordalydelse talar också för den ordningen. Undantag bör dock kunna tänkas i vissa mycket speciella fall, t.ex. när fråga är om en sammanhållen betalning till flera borgenärer som ingår i en och samma ekonomiska intressesfär. Det är också att notera, att det förhållandet att gäldenären betalat en grupp borgenärer i ett och samma sammanhang kan få relevans för om förutsättningar finns för återvinning enligt 4 kap. 5 § konkurslagen liksom för frågan om gäldenären gjort sig skyldig till brott enligt bestämmelserna i 11 kap. brottsbalken.

I förevarande fall har inte anförts något skäl som kan motivera att sammanläggning skall göras med betalning till någon annan borgenär vid prövningen av om en sådan försämring av gäldenärens ekonomiska ställning som avses med den nämnda bestämmelsen har skett.

Som framgår av det föregående kan betalningen till GAR-BO sedd för sig inte anses ha avsevärt försämrat gäldenärens ekonomiska ställning. Konkursboets återvinningstalan kan därför inte vinna bifall.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Gertrud Lennander, Severin Blomstrand, Per Virdesten, Gudmund Toijer och Stefan Lindskog (referent)
Föredragande revisionssekreterare: Tyri Öhman